

Starý čestný dluh splatila v těchto dnech naše literatura: ve výborném překladě dra Em. Peroutky, v překladě opravdu umělecky citěném, vyšly intimní zápisky císaře Marka Aurelia, Τὰ εἰς ἑαυτὸν (což parafrazuje velmi pěkně v úvodě p. překladatel jako „hovory s vlastní duší“). Překlad dra Peroutky jest druhý český překlad této knihy plné vnitřní výsosti a duševního šlechtictví; první zčeštění Myšlenek podal ředitel jičínského gymnasia Frant. Šír r. 1842, ale překlad tento, dnes těžce přístupný, nevyhovuje již ovšem ani jazykově a v lecčems ani věcně, a tak čítal dosud český vzdělanec, nebyl-li náhodou klasickým filologem nebo filosofem odborníkem a pokud cítil vůbec touhu čísti tohoto císařského mudrce, Myšlenky Markovy asi veskrze v německém překladě v Reclamově Universále. Tato závislost, jestli kde, tedy *zde* pokorující, jest nyní zrušena, i dá se snad doufat, že Markus Aurelius stane se v českém překladě vyhledávanou a milovanou knihou, zvláště nyní, kdy v posledních básnických knihách Macharových jest klíč, který otevírá i širším vrstvám přístup k přísně zákonité kráse a velikosti antického světa.

Myšlenky Marka Aurelia byly řadě velikých lidí tím, čemu říkají pěkně Francouzi *épée de cheval*, knihou, která se bere všude s sebou, na pochod i na cestu, knihou, která lehává na nočním stolku, družka a těšitelka bezesných nocí. Jest to kniha duševní statečnosti a hrdinné kázně, ale vedle toho i kniha laskavé, shovívavé moudrosti, usmířeného melanco-

lického úsměvu, vše chápajícího a všecko odpouštějícího, který klade se měkce jako přisvit uklidnělého podzimního slunce na všecky věci života i smrti. Není třeba přitom zapírat, že toto slunce někdy také již zastudí a že svit jeho bývá chvílemi i střízlivý; stoicism sám není než *heroism střízlivosti*, chladného a statečného pohledu, který se nedá másti varem krve a smyslů, který umí pohleděti věcem tváří v tvář a rozplástiti oblak ilusí, v něž jsou zakukleny. Ne náhodou přichází stoicism *po* vrcholu řecké filosofie, po jejích velikých soustavách spekulativních, po Platonovi a Aristotelovi, ne náhodou ovládá jako životní filosofie nejušlechtilejších duchů poslední věky chýlicího se římského imperia; již ve spekulativním uskromnění, v obmezení filosofie na etiku, a to na etiku po výtce praktickou, na duševní životosprávu, jest jakýsi příznak podzimkovosti, poslední fáze velikého tvůrčího rozletu spekulativné myšlenky antické. (Kdo chce poznati stoickou filosofii metodičtěji a soustavněji, sáhne ovšem před Markem k *Epiktetovi*, klasikovi tohoto filosofického směru, k jeho *Encheiridionu* — vyšel česky také v Otázkách a názorech s pěknou úvodní studií Drtinovou a v jeho překladě — a k jeho *Diatribai*.)

Ale přes všecko, co se dá říci proti němu: stoicism jest jednou z nejkrásnějších a nejhrdějších póz, jaké mohl zaujmout člověk k životu a osudu — pravím *póz* bez přihanného smyslu, jaký se dnes pošetile spojuje s tímto krásným slovem i krásným pojmem — jednou z těch tří čtyř základních póz a stanovisek, jakými může vůbec člověk vyrovnati se se životem a se smrtí. Póza — ano, póza jest pojem estetický a zdá se snad, že není místné užívatí ho zde, kde jde o ideály etiky nejpřísnější, ideály blaženosti a dokonalosti ryze vnitřní a intimní, kontemplativné a soběstačné. A přece vždycky, kdykoli jsem četl stoiky, měl jsem dojem, že nauka tato byla inspirována *estelickým* názorem a soudem více, než se zdá: člověk antický byl již prostě estetik celým svým založením, estetik tělem i duší, chtěj nechtěj, prostě svým fyziologickým osudem, a zůstal jím i tam, kde se již odvracel od nádherného divadla překypělých

sil životních a uzavíral se do cely vnitřní meditace. Člověk antický žil neustále skoro na veřejnosti, na náměstí, v úřadě, při hodech a divadlech, žil slavnostně a družně, všude pozorován i posuzován, jako sám byl všude veřejným pozorovatelem a soudcem; odtud smysl estetický, touha žiti krásně, býti krásným divadlem sobě i jiným a dokonalým hercem úlohy, která mu byla svěřena; odtud smysl pro krásnou pózu u sebe i u jiných; odtud i smysl pro hlavní zřetel umělecký a estetický: *ohled na celek*. Býti krásnou částí krásného celku, spolupracovati na krásném celku, spoluvytvářeti jej — takové jest cítění, taková jest touha antického člověka. Není náhoda, že u stoických autorů vracejí se často obrazy z hostin, kvasů, zápasů, slavností veřejných a divadel. V Encheiridionu XV dává Epiktet příkladem člověku, toužícímu státi se filosofem, způsobného hosta při hodech. „Pomni chovati se jako na hodech. Když jídlo podávají, došlo k tobě? Vztáhni ruku a vezmi si způsobně. Jde mimo tebe dál? Nezdržuj ho. Ještě ho tu není? Neprojevuj z daleka žádosti své, ale čekej, až dojde k tobě. Tak chovej se k dětem, tak k ženě, tak k hodnostem, tak k bohatství: a budeš jednou důstojným bohů hostem...“ A o něco dále jest člověk Epiktetovi hercem v dramatech vesměrném, jemuž básníkem-bohem byla svěřena úloha ta neb ona; na člověku jest, aby ji provedl dokonale a s láskou, s uměleckým smyslem, který se podřaduje pod kompozici celkovou. „Pomni, že hercem jsi v představení, jakého básník vyvolí: krátké-li, v krátkém, dlouhé-li, v dlouhém. Chce-li, bys žebráka představoval, i toho sehrejž přirozeně; podobně i chromého, vládce, občana. Tvá to zajisté povinnost, abys úlohu přidělenou dobře hrál: vybrati ji náleží však jinému.“ (XVII.) A podobného obrazu užívá Markus Aurelius na samém konci svých Myšlenek (XII, 36): umřítí jest mu „právě tak, jako propouští-li herce z divadla praetor, který ho najal“.

Život nazírali sub specie umění; tato devisa, na niž jest hrdo několik moderních, není-liž ta zde již zcela uskutečněna? Není-liž to idea základně antická, jedna z jejích samozřejmostí?

...Budou duchové, kterým stoicism nemůže být a nebude posledním slovem a rozřešením jejich poměru k životu. Budou duchové, které bude od něho odpuzovat jeho kvietism, jeho touha po klidu, jeho podceňování *činu* a zpřizvučňování *smýšlení*, které jediné rozhoduje podle stoy při posuzování člověka. Budou duchové, kteří budou vždy klásti nad kontemplaci iniciativný tvůrčí čin, kteří budou soudit, že jim může se jediné člověk přiblížit bohu; že jest třeba probíjet život a spolupracovat na samé jeho stavbě, záporně i kladně, býti nejen hercem nebo divákem v božím dramatech, ale i jeho spolutvůrcem a spolubásníkem; duchové, jež uchvátil buď veliký očistný hněv a žár spravedlnosti nebo touha ustrojiti si divadlo výbojů vlastních sil a tím podobenství, přibližující je nejvíce k božskosti. Budou vždy etičtí vzbouřenci, rebelové spravedlnosti a lásky, které nebude uspokojovat svět, jak jest, a kteří budou *bojovat* i o jeho zlepšení; budou i duchové básničtí, naivní realisté smyslní, kterým nedůvěřovati smyslným dojmům bude totožné s blasfemií a s rozrušováním nejlehčího a nejkouzelnějšího tajemství světového, stíráním pelu životního, rozptylováním jeho nejopojnější vůně, srážením jeho noční rosy. Těm všem nemůže býti stoicism životním ideálem, ti všichni budou míti proti němu námitky, ale i oni uznají jistě rádi krásu jeho mravní koncepce a pokloní se hluboko stoikům té duševní výsosti, jako byl Markus Aurelius.

Před svůj překlad položil p. dr Peroutka obšírnou historickou studii o životě a vládě Marka Aurelia, bohatě dokumentovanou a bystře promyšlenou, která jest výborným úvodem k vlastní knize. Obyčejně pokládá se stoicism za pohanského bratra křesťanství, za předzvěst jeho a průpravu k němu; proti této konvenčně tradované myšlence obrací se velmi šťastně p. překladatel ve své úvodní studii (str. LVII), ukazuje, že stoicism a křesťanství jsou duševní protinožci, při vši vnější podobě útvary dvojího ducha a dvojího světového názoru podstatně si cizího.